

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye-İsrail ilişkileri, Türkiye'nin 1949'da İsrail'i tanıması ile başlamış olup günümüze kadar süregelmiştir. Bu ilişki, askeri-ekonomik-ticari ve siyasi alanlarda dönemsel olarak sekteye uğrasa da tesis edildiğinden bu yana uluslararası konjonktüre uygun bir seyir izlemiştir. Örneğin sadece son yirmi yılda, savaşların ve krizlerin gölgesinde İsrail ile ticaret hacmi yaklaşık 8 kat büyümüştür. İki ülke arasındaki ithalat ve ihracat verileri katlanarak devam etmektedir.

7 Ekim 2023'te HAMAS'ın İsrail'e saldırısı ve İsrail'in başlattığı karşı askeri saldırıda savaş hukukunu ve insanlık değerlerini çiğneyen yöntemler, sivillere ve sivil yerleşim alanlarına dönük saldırılar dünya kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır.

Bir yandan savaş tüm acımasızlığıyla sürerken, diğer yandan sadece üç haftada 7 bini aşkın kişinin hayatını kaybetmesi, içinden geçilen insani krizin boyutunu açıkça göstermektedir. Türkiye, bu yaşanan savaşta Filistin'e destek verdiğini deklare edip, İsrail'e en sert tepkiyi veren ülkelerin başında gelmiştir. Yürütme erki ve buna bağlı olarak Dış İşleri Bakanlığı başta olmak üzere, Meclis ve diğer devlet kurumları bu tepkiyi aralıksız dillendirmiştir.

Fakat tüm bu sert tepki ve kınamalara rağmen özellikle İsrail ile askeri ilişkilerin ve anlaşmaların sürmesi toplumda sorgulamayla karşılanmıştır. Türkiye-İsrail ilişkileri bu tartışmalar vesilesiyle tekrar kamuoyu gündemine girmiştir. Askeri ilişkilerin ve silah ticaretinin devam ediyor oluşu, İsrail aleyhine dönük söylemler ile pratikte yaşanan iş birliğinin toplumda birçok soru işaretine yol açtığı açıktır.

Yaşanan bu çelişkili durumun araştırılması, sorunların tespiti ve incelenmesi amacıyla bir Araştırma Komisyonu kurulmasını ve bu hususta Anayasa'nın 98'inci İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederim.

Meral Danış Beştaş
HEDEP Grup Başkanvekili
Erzurum Milletvekili

Hakkı Saruhan Oluç
HEDEP Grup Başkanvekili
Antalya Milletvekili

GEREKÇE

Türkiye-İsrail ilişkileri 75 yıldır sürmektedir. Bu yıllar içinde başta askeri olmak üzere ekonomik-ticari-siyasal ve sosyal birçok anlaşma yapılmış olup, hemen hepsi yürürlüktedir. Özellikle bu ilişki şeyrinin son 20 yılda, Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde, en fazla ivme kazandığı dönem olduğu gözlenmektedir. Öyle ki, Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülkeler arasında İsrail bulunmaktadır.

2002 yılında 1,41 milyar dolar olan ticaret hacmi, 2022'de 8,91 milyar dolara kadar çıkmıştır. Özel ticaret sistemi verilerine göre ise 2002 yılında Türkiye'nin ihracatında İsrail'in payı yüzde 2,39 iken bu oran 2022'de yüzde 2,87'ye yükselmiştir. İthalatta ise İsrail'in payı aynı dönemde yüzde 1,06'dan yüzde 0,63'e gerilemiştir.

2000-2022 arasında iki ülke arasındaki ticaret dengesi hep Türkiye'nin lehine olmuştur. Yani, ihracat hep ithalattan yüksek seyretmiştir. 2014 yılında denge iyice daralırken, son yıllarda Türkiye'nin ihracatı keskin şekilde yükselmiştir. Aynı dönemde ithalat daha stabil kaldığından ticaret dengesi Türkiye lehine büyümeye devam etmiştir. 2010'daki Mavi Marmara krizinden sonra bile ticaret hacminin düşmemesi siyasi ihtilaflara rağmen ekonomik ilişkilerin güçlü olduğunu göstermektedir. Kısacası, güncel ticaret verilerine ve İsrail'in ithalat ve ihracat ortaklarına bakıldığında, ilk 15 ülke arasında Türkiye dışında hiçbir Müslüman ülke bulunmamaktadır.

İsrail ile ilişkiler, 2010 Suriye krizi sonrası ticaret yolunun İsrail'e kaymasında görüldüğü üzere, temel alanlar dışında farklı boyutlarda da sürmüştür. Suriye'de başlayan iç savaştan sonra Türkiye ile İsrail farklı bir alanda daha iş birliğine başlamıştır: Türk şirketleri Ortadoğu pazarına geçebilmek için Suriye yerine İsrail hattını kullanmaya başlamıştır. Buna göre Türk gemileri önce İsrail limanlarına varmakta, mallar buradan Ürdün ve Körfez ülkelerine ulaştırılmaktadır. Başka bir deyişle İsrail Türk ihracatçısı için bir nevi soluk borusudur. İskenderun limanından binlerce Türk TIRı İsrail'in Hayfa limanına ulaşmakta, buradan da Ürdün'e ve diğer ülkelere geçilmektedir. Financial Times'ın konuştuğu İsrailli bir yetkili bu durumu şöyle izah etmektedir: *"Türkiye hükümeti ile iş ticarete gelince İsrail bundan yararlanıyor. Ürdünlüler de istediklerini alıyor, dolayısıyla herkes kazançlı çıkıyor."*

Sosyal ilişkilenmelere bakıldığında da tablo farklı değildir. İsrail pasaportu sahibi İsrail vatandaşları Türkiye'ye vizesiz girebilmektedir. Ama Filistinliler vizeye tabidir. 1 Ekim 2017 tarihinden itibaren Filistinlilere E-Vize başvurusu yapabilme hakkı, İsrail Devleti'nin onay belgesine bağlı olarak düzenlenmiş olması da açıklamaya muhtaçtır.

Öte yandan İsrail ile yapılan askeri anlaşmalar ise gizlilik nedeniyle büyük bir muammadır. 1996'da imzalanan savunma iş birliği anlaşmasına göre taraf ülkelerin savunma sanayilerinin ortak hareket etmesi, savunma sanayilerinde karşılıklı olarak teknoloji transferi, uzman eğitimi ve ortak silah üretimi gibi konularda iş birliği gerçekleştirilmesi karara bağlanmış ve sürekli güncellenmiştir. 2007 yılında ise İsrail ve Türkiye, İsrail Ofek uydularının ve Arrow

balistik füze sisteminin Türkiye'ye satılması hakkında masaya oturmuştur. Bunun dışında anlaşmalar; hava, deniz, kara ve istihbarat iş birliğini içermiştir. Anlaşmaların içerisinde; hava araçlarının üretimi, silahlanma, füzeler, karşılıklı askeri ziyaretler, eğitimler, egzersizler, gözlemcilerin gönderilmesi, askeri görevlilerin değişim programlarıyla diğer ülkeye gönderilmeleri ve askeri bilgilerin paylaşımı vardır. Teknolojik alanda da yoğun bir ilişki ağı görülmektedir.

Bu ve benzer örnekler, 7 Ekim tarihinde başlayan ve Ortadoğu'yu sarsan Filistin ve İsrail topraklarında süren savaş sonrası tekrar kamuoyunun gündemine gelmiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan geçmişte de İsrail'i sert sözlerle defalarca eleştirmiştir. Erdoğan 2017 yılında, *"İsrail işgalci terör devletidir"* ifadesini kullanmıştır. Erdoğan 2021 yılındaki konuşmasında da *"Gücü çocuk ve kadınlara yeten terör devleti İsrail'in zalimlikleri karşısında öfkeliyiz"* demiştir. 7 Ekim 2023'te başlayan savaşa dair de Cumhurbaşkanı Erdoğan *"İsrail örgüt gibi davranmayı bırakmalı"* sözlerini ifade etmiştir. İktidarın sözcüsü olan Yeni Şafak gazetesinde ise *"Bu Terör Devleti Yok Edilmeli"* manşeti atılmıştır.

Türkiye İsrail'i çok ağır bir dille eleştirmesine rağmen askeri sözleşmeleri asla iptal etmemiştir.

Meclis, İsrail hükümeti ile kurulan askeri anlaşmaların gözden geçirilmesi bağlamında rolünü oynamalıdır. Tüm bu sebeplerden bir Araştırma Komisyonu kurulmasını ve bu hususta Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.